

Л.М. БОРСУКЕВИЧ

Ботанічний сад Львівського національного
університету ім. Івана Франка
Вул. Черемшини, 44, м. Львів, 79014, Україна
botsad@franko.lviv.ua

**НОВЕ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ
NYMPHOIDES PELTATA (S.G. GMEL.)
O. KUNTZE НА ТЕРИТОРІЇ ЛЬВІВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ**

Ключові слова: *Nymphoides peltata*, місцезнаходження, угруповання, рідкісний вид, охорона, Львівська область

Nymphoides peltata (S.G. Gmel.) O. Kuntze — рідкісний температно-субмеридіональний євразійський гіматоаерофіт, занесений до Червоної книги України [11]. Синтаксони, в яких він є едифікатором, включені в «Зелену книгу Української РСР» [4]. Також вид охороняється у Польщі, Чехії, Словаччині, Білорусі, Литві [2, 15]. Ареал виду охоплює помірну зону Євразії — від Атлантичного до Тихого океану. На півночі сягає Данії, Швеції, Литви, на півдні — Японії та Китаю. Занесений до Північної Америки [3].

Nymphoides peltata є реліктовим видом. Такої думки дотримуються С. Гейни, Д.В. Дубина, Ю.Р. Шеляг-Сосонко, К.А. Семеніхіна, С.М. Стойко та ін. [3, 8]. В Україні трапляється спорадично в усіх природних зонах: на півночі дуже рідко, на півдні є більш звичним видом. Переважна більшість локалітетів відзначена в плавнях Дніпра, Дністра, Дунаю, водоймах Десни та Південного Бугу [3]. Приурочений до мілководь евтрофних малопроточних водойм з мулисто-піщаними та глинисто-мулистими донними відкладами [2].

На території Львівської обл. знайдено п'ять місцезнаходжень *N. peltata*, датованих кін. XIX — поч. XX ст. У Немирові, Любені, Бартатові, Дублянах його відзначали Г. Кнапп [13], Е. Тангль та А. Томашек (Tangl, Tomaszek), у Пеньках — А. Реман (Rehman) [12]. Ці локалітети нині мають лише історичне значення. Два, відомі на сьогодні, розташовані, як і виявлене нами, в басейні р. Верещиці: одне на штучних ставках неподалік с. Страдч Яворівського р-ну (усне повідомлення Н.О. Калинович), друге — на схід від с. Верещиця, у каналі, що прилягає до східної частини заповідника «Розточчя» [9] (рис. 1). Окрім них, найближчі поодинокі локалітети *N. peltata* відомі з Прикарпаття та Західного Поділля (сусідні Івано-Франківська і Тернопільська області) [6, 7, 10]. У гербаріях м. Львова (*LWAKNS*, *LWS*, *LW*) гербарні зразки виду з території Львівської обл. досі були відсутні.

© Л.М. БОРСУКЕВИЧ, 2009

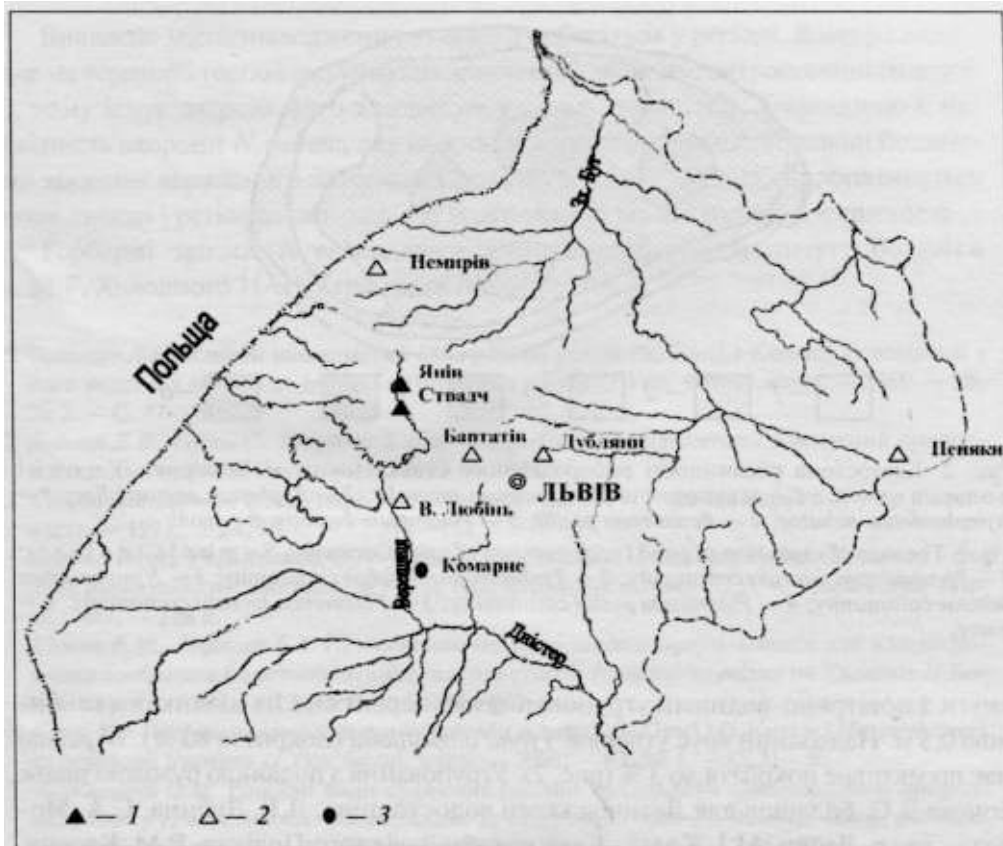

Рис. 1. Поширення *Nymphoides peltata* у Львівській обл. Умовні позначення місцезнаходжень: 1 — існуючі; 2 — зниклі; 3 — виявлене нами

Fig. 1. Spreading *Nymphoides peltata* in Lviv region. Symbols indicate of locations: 1 — existing; 2 — disappearing; 3 — new

Nymphoides peltata виявлено у 2006 р. у риборозвідних ставах, що належать до басейну р. Верещиці та розміщені на південь від м. Комарне Городецького р-ну Львівської обл. Їх середня глибина становить 1 м, максимальна — 1,5 м. Прозорість води невелика, сягає 50 см. Ґрунти глинисто-мулисті, але трапляються і відклади торфу потужністю 0,3—0,5 м. У прибережній смузі ці ставки заросли повітряно-водною рослинністю, представленою переважно ценозами, утвореними *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud. і *Typha angustifolia* L. *N. peltata* формує монодомінантні ценози (проективне покриття виду 100 %), приурочені до ділянок з товщею води до 60 см. Загальна кількість видів в угрупованнях — 7—12. Серед них *Potamogeton pusillus* L., *Batrachium circinatum* (Sibth.) Spach, *Spirodela polyrhiza* (L.) Schleid., *Lemna minor* L., *Ceratophyllum demersum* L. трапляються поодинокі або з покриттям 1—3 %. Більше покриття (20 %) має лише *Potamogeton pectinatus* L. — характерний вид асоціації *Nymphoidetum peltatae* (All. 1922) Oberd. et Müller 1960 [5]. Ценози з *N. peltata* також формують контактні

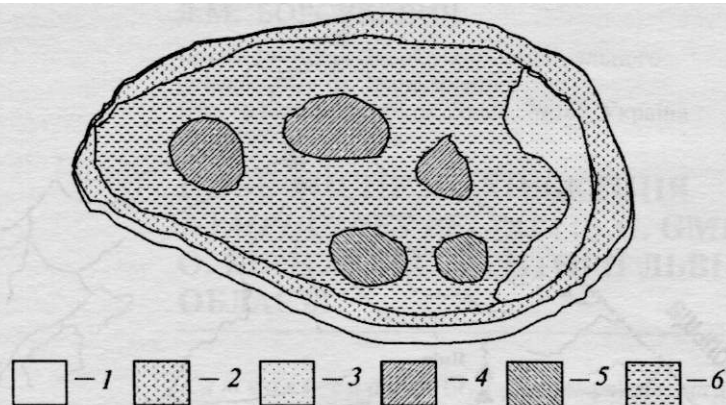

Рис. 2. Картосхема рослинності риборозвідного ставка (окол. м. Комарне). Умовні позначення: 1 — угруповання *Phragmitetum australis*; 2 — *Typhetum angustifoliae*; 3 — *Nymphoidetum peltatae*; 4 — *Potametum pusilli*; 5 — *Potametum lucentis*; 6 — вода

Fig. 2. The map of vegetation of pond (neighbourhood of town Comarno). Symbols indicate: 1 — *Phragmitetum australis* community; 2 — *Typhetum angustifoliae* community; 3 — *Nymphoidetum peltatae* community; 4 — *Potametum pusilli* community; 5 — *Potametum lucentis* community; 6 — water

смуги з повітряно-водними угрупованнями, переважно на ділянках з глибиною 0,5 м. Надводний ярус утворює *Typha angustifolia* (покриття 80 %). *N. peltata* має проективне покриття до 3 % (рис. 2). Угруповання з подібною будовою також описав Л.С. Балашов для Летичівського водосховища, Д.В. Дубина, С.А. Мороз — для р. Десни, М.І. Козак — для водойм Західного Поділля, В.М. Клоков, Г.А. Карпова — для водойм Кілійської дельти Дунаю та Дніпровсько-Бузької гирлової області тощо [1, 3, 5, 6].

Такі флористично бідні, утворені переважно *N. peltata* ценози, є піонерною стадією заростання новоутворених алювіальних відкладів [5]. Це підтверджує також відсутність у складі угруповань стародавніх «видів-супутників», таких як *Salvinia natans* L., *Najas marina* L., *Trapa natans* L. та незначна участь *Typha angustifolia* [1, 3]. З великої групи видів-асектаторів ценозів, утворених *N. peltata*, більшим класом постійності відзначаються лише представники групи плейстофітів (*Lemna minor*, *Spirodela polyrhiza*, *Hydrocharis morsus-ranae* L.) [3, 8, 16]. У сукцесійних рядах ценози, утворені *N. peltata*, витісняються угрупованнями повітряно-водної рослинності [2, 14, 16].

Посилене антропогенне евтрофування водойм, зміна хімічних показників води спричиняють елімінацію виду та ценозів, у яких він виступає едіфікатором. Формация *Nymphoidetea peltatae* в регіоні занесена до раритетних фітоценозів II ступеня загрожуваності, але рівень охопленості охороною її ценофонду у західних областях України є низьким [2, 4, 8]. Його угруповання охороняються лише у природному ландшафтному парку «Загребелля» та Галицькому національному природному парку [7, 8].

Виявлене місцезнаходження — одне з небагатьох у регіоні. Воно розташоване на території господарського використання, де зазнає антропогенного впливу, тому існує загроза його знищення у цьому локалітеті. Очевидною є необхідність охорони *N. peltata*, яку можна забезпечити, лише створивши ботанічний заказник державного значення. Крім угруповань *N. Peltata*, охоронятимуться також типові і регіонально-рідкісні угруповання вищої водної рослинності.

Гербарні зразки *N. peltata* передано до гербарію Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (КВ).

1. Балашов Л.С. Плавун щитолістий (*Nymphoides peltata* (S. Gmel.) Kuntze) та асоціації з його участю у водоймах верхів'їв Південного Бугу // Укр. ботан. журн. — 1969. — 26, № 2. — С. 72—74.
2. Дубина Д.В., Гейны С., Гроудова З. и др. Макрофиты — индикаторы изменений природной среды. — Киев: Наук. думка, 1993. — 434 с.
3. Дубина Д.В., Мороз С.А. *Nymphoides peltata* (S. Gmel.) Kuntze на Україні // Укр. ботан. журн. — 1977. — 34, № 4. — С. 398—402.
4. Зеленая книга Украинской ССР: Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества / Под ред. Шеляга-Сосонко Ю.Р. — Киев: Наук. думка, 1987. — 216 с.
5. Клоков В.М., Карпова Т.А. Применение методов школы Браун-Бланке для классификации сообществ болотноцветника щитолистного *Nymphoides peltata* на Украине // Ботан. журн. — 1988. — 73, № 6. — С. 845—849.
6. Козак М.І. Нові місцезнаходження *Nymphoides peltata* (S.G. Gmel.) O. Kuntze (*Menyanthaceae*) на території України // Укр. ботан. журн. — 2006. — 63, № 1. — С. 31—36.
7. Наконечний О.М. Рідкісні види судинних рослин Галицького національного природного парку // Акт. пробл. ботан., екол. та біотехнол.: Мат-ли міжнар. конф. молодих учених-ботаніків (Київ, 27–30 вересня 2006 р.). — К., 2006. — С. 56—57.
8. Стойко С.М., Міакіна Л.І., Яценко П.Т. Раритетні фітоценози західних регіонів України. — Львів: Поллі, 1998. — 190 с.
9. Ткачик В.П. Рослинність заповідника «Розточчя»: ідентифікація сучасного різноманіття фітоценозів. — Львів: НТШ, 1997. — 120 с.
10. Ткачик В. Флора Прикарпаття. — Львів: НТШ, 2000. — 254 с.
11. Червона книга України. Рослинний світ. — К.: УЕ, 1996. — 608 с.
12. Hryniewicz B. O zasięgach niektórych rzadszych roślin we florze Polski i Litwy // Acta Soc. Bot. Pol. — 1932. — 9. Suppl. — S. 317—346.
13. Knapp J.-A. Die bisher bekannten Pflanzen Galiciens und der Bucovina. — Wien, 1872. — 267 s.
14. Kordakow J. Dalsze stanowiska *Limnanthemum nymphoides* (L.) Link w dolinie Wisły Środkowej // Badania fiziogr. Pol. zach. — 1979. — В 31. — S. 187—191.
15. Mirek Z., Piękoś Mirkowa H. Atlas roślin chronionych. — Warszawa: MULTICO Oficyna Wyd., 2003. — 504 s.
16. Tomaszewicz H. Roslinność wodna i szuwarowa Polski // Rozpr. Un-tu Warszawskiego. — 1980. — 160. — 324 s.

Рекомендує до друку
С.Л. Мосякін

Надійшла 21.11.2006

Л.М. Борсужевич

Ботанический сад Львовского национального университета им. Ивана Франко, г. Львов

НОВОЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЕ *NYMPHOIDES PELTATA* (S.G. GMEL.)
O. KUNTZE НА ТЕРРИТОРИИ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ

Сообщается о новом местонахождении *Nymphoides peltata* на территории Львовской обл. Представлены его характеристика, картосхема растительного покрова пруда, в котором он найден, а также карта распространения вида на данной территории. Указываются как современные, так и исчезнувшие местонахождения. Рассматривается современное состояние вида и необходимость его охраны на территории Львовской обл.

Ключевые слова: *Nymphoides peltata*, местообитание, сообщество, редкий вид, охрана, Львовская область.

L.M. Borsukevych

Botanical Garden of Ivan Franko National University, Lviv

A NEW LOCALITY OF *NYMPHOIDES PELTATA* (S.G. GMEL.)
O. KUNTZE IN LVIV REGION

A new locality of *Nymphoides peltata* is reported on the territory of Lviv Region. A characterization of the locality and a schematic map of the plant cover of the pond where the species has been found are provided. A distribution map for the species in the territory is presented. The modern status and conservation needs of this species in Lviv Region are discussed.

Key words: *Nymphoides peltata*, location, community, rare species, protection, Lviv region.